

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی قزوین

دانشکده بهداشت

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته آموزش بهداشت

عنوان:

**بررسی تأثیر آموزش مبتنی بر تئوری رفتار بر نامه‌ریزی شده بر سطح
سواد سلامت و خودمراقبتی در بیماران دیابتی نوع II در شهرستان
صومعه‌سرا در سال ۹۷-۹۶**

استاد راهنما:

دکتر عیسی محمدی زیدی

استاد مشاور:

دکتر هادی مرشدی

نگارش:

سیده‌ادی خاکزادی

تابستان ۹۸

چکیده:

مقدمه و هدف: دیابت یکی از بیماری‌های مزمنی است که سبب بروز مشکلات جسمی - روانی می‌شود. بیماری دیابت ضمن کاهش کیفیت زندگی، می‌تواند مشکلات شخصی و اجتماعی را ایجاد کند. بیماران دیابتی در معرض خطر کوری، بیماری‌های کلیوی، زخم پا، قطع عضو، بیماری‌های قلبی - عروقی، سکته، عفونت و بیماری‌های دهان می‌باشند. بنابراین پیشگیری از بروز عوارض آن در بیماران دارای اهمیت خاصی است. این مطالعه با هدف تعیین تاثیر آموزش مبتنی بر تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده بر سطح سواد سلامت و خودمراقبتی در بیماران دیابتی نوع ۲ در شهر صومعه‌سرا انجام شد.

مواد و روش کار: پژوهش حاضر یک مطالعه نیمه تجربی بود که با استفاده از نمونه گیری چند مرحله ای، ۱۶۶ نفر از بین ۴ مرکز از ۱۳ مرکز خدمات جامع صومعه سرا سلامت انتخاب شدند. نمونه‌ها به طور تصادفی در گروه تجربی و کنترل قرار گرفتند. ابزار جمع آوری اطلاعات شامل: پرسشنامه اطلاعات دموگرافیک و متغیرهای جمعیت شناختی، پرسشنامه محقق ساخته برای اندازه‌گیری سازه‌های تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده، پرسشنامه سواد سلامت، و پرسشنامه خودمراقبتی بود. برنامه آموزشی در گروه تجربی بر اساس سازه‌های تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده در طی پنج جلسه ۴۵ دقیقه ای شامل سخنرانی، پرسش و پاسخ، نمایش عملی، نمایش فیلم، ارائه پمفلت و کتابچه آموزشی اجرا شد. داده ها وارد نرم افزار SPSS نسخه ۲۳ شد و با استفاده از آزمون های تی مستقل و زوجی، آزمون کای اسکوتر و آنالیز واریانس یک طرفه آنالیز شدند. سطح معنی داری در مطالعه حاضر کمتر از ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها: میانگین سنی نمونه‌های مورد بررسی $57/29 \pm 9/49$ سال و میانگین BMI بیماران $27/51 \pm 4/49$ بود. قبل از مداخله آموزشی بین دو گروه تجربی و کنترل از حیث سازه های TPB اختلاف معنی داری دیده نشد، اما بعد از آموزش میانگین سازه‌های TPB شامل نگرش (از $22/45 \pm 2/11$ به $33/12 \pm 1/59$ ، $P = 0/001$) و نمره هنجارهای انتزاعی (از $13/61 \pm 1/51$ به $20/01 \pm 2/16$ ، $P = 0/003$) و نمره کنترل رفتاری درک شده (از $14/06 \pm 1/25$ به $21/30 \pm 2/82$ ، $P = 0/002$) و نمره قصد رفتاری (از $11/4 \pm 1/48$ به $20/21 \pm 2/74$ ، $P = 0/000$) در بیماران گروه تجربی افزایش معنی داری یافت. علاوه

بر این، میانگین نمره کلی سواد سلامت (از $2/25 \pm 0/51$ به $3/08 \pm 0/42$ ، $P = 0/001$)، حیطه عملکردی سواد سلامت (از $1/84 \pm 0/9$ به $2/91 \pm 0/8$ ، $P = 0/002$) و نمره سواد سلامتی ارتباطی (از $2/31 \pm 0/69$ به $3/11 \pm 0/52$ ، $P = 0/001$) و نمره سواد سلامت انتقادی (از $2/25 \pm 0/51$ به $3/08 \pm 0/42$ ، $P = 0/002$) در گروه بیماران تجربی افزایش معنی داری یافت. همچنین، نتایج نشان دهنده بهبود میانگین رفتارهای خودمراقبتی شامل ورزش و فعالیت جسمانی (از $1/8 \pm 0/7$ به $3/6 \pm 0/5$ ، $P = 0/001$) و تغذیه (از $26/28 \pm 3/88$ به $41/25 \pm 10/17$ ، $P = 0/001$) و مراقبت از پا (از $7/14 \pm 3/77$ به $18/38 \pm 2/1$ ، $P = 0/004$) و تبعیت از دارو (از $5/43 \pm 0/94$ به $10/09 \pm 0/4$ ، $P = 0/002$) و کنترل قند خون (از $2/4 \pm 0/86$ به $3/9 \pm 0/54$ ، $P = 0/001$) در گروه تجربی بعد از مداخله آموزشی بود.

بحث و نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد که برنامه آموزشی مبتنی بر تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده می‌تواند از طریق بهبود پیش‌آیندهای روانشناختی موثر بر رفتار خودمراقبتی و ارتقاء سواد سلامت در نهایت باعث بهبود رفتارهای خودمراقبتی در بیماران دیابتیک شود. لذا کاربرد الگوهای تغییر رفتار و تاکید بر ارتقاء سواد سلامت بعنوان بخش ضروری از مداخلات ارتقاء سلامت در بیماران دیابتیک توصیه می‌شود.

واژگان کلیدی: تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده، سواد سلامت، خودمراقبتی، دیابت نوع ۲، نگرش، مداخله آموزشی.

Abstract

Background and Aim: Diabetes is one of the chronic diseases that causes physical and psychological problems. Lowering the quality of life, diabetes can cause personal and social problems. Diabetic patients are prone to blindness, kidney diseases, foot ulcers, amputation, cardiovascular diseases, strokes, infections and oral diseases. Therefore, preventing its complications in patients is of great significance. This study was conducted with the aim of investigating the effect of teaching the Theory of Planned Behavior on the education level and self-care of type-2 diabetic patients in Sowme'eh Sara City.

Materials and Methodology: This quasi-experimental study was conducted using multistage sampling on 166 participants from 4 centers of 13 Comprehensive Health Service Centers in Sowme'eh Sara. The samples were randomly divided into experimental and control groups. The data collection tools included the demographic questionnaire and variables, a researcher-made questionnaire to measure the structures of the Theory of Planned Behavior, Health Literacy Questionnaire and Self-Care Questionnaire. The educational program for the experimental group was performed based on the structures of the Theory of Planned Behavior over five sessions of 45 minutes including speeches, questions and answers, demonstrations, videos, pamphlets and educational booklets. The data entered SPSS 23 and was analyzed using independent and paired T-test, chi-square test and one-way ANOVA. The significance level was below 0.05 in this study.

Findings: The average age of the research participants was 57.29 ± 9.49 and the average BMI of the patients was 27.51 ± 4.49 before the educational intervention. No significant difference was observed between the experimental and control groups in terms of TPB structures, while after the education, the average TPB structures significantly increased including the attitude score (from 22.45 ± 2.11 to 33.12 ± 1.59 , $P = 0.001$), abstract norms

score (from 13.61 ± 1.51 to 20.01 ± 2.16 , $P = 0.003$), perceived behavioral control score (from 14.06 ± 1.25 to 21.30 ± 2.82 , $P = 0.002$), and behavioral intention score (from 11.4 ± 1.48 to 20.21 ± 2.74 , $P = 0.000$) in the experimental group. Moreover, the average score of the following items increased significantly including the health literacy (from 2.25 ± 0.51 to 3.08 ± 0.42 , $P = 0.001$), functional health literacy (from 1.84 ± 0.9 to 2.91 ± 0.8 , $P = 0.002$), communicative health literacy (from 2.31 ± 0.69 to 3.11 ± 0.52 , $P = 0.001$), and critical health literacy (from 2.25 ± 0.51 to 3.08 ± 0.42 , $P = 0.002$) in the experimental group. Furthermore, results showed an improvement in the average self-care behaviors such as sports and physical activities (from 1.8 ± 0.7 to 3.6 ± 0.5 , $P = 0.001$), nutrition (from 26.28 ± 3.88 to 41.25 ± 10.17 , $P = 0.001$), foot care (7.14 ± 3.77 to 18.38 ± 2.1 , $P = 0.004$), adherence to medication (from 5.43 ± 0.94 to 10.09 ± 0.4 , $P = 0.002$), and blood sugar control (from 2.4 ± 0.86 to 3.9 ± 0.54 , $P = 0.001$) in the experimental group after the educational intervention.

Discussion and Conclusion: Results showed that educational programs based on the Theory of Planned Behavior can finally lead to self-care behaviors in diabetic patients by improving psychological antecedents affecting self-care behavior and increasing the health literacy. Therefore, using behavior change models and highlighting the improvement of health literacy are recommended as the essential parts of health promotion interventions in diabetic patients.

Keywords: Theory of Planned Behavior, health literacy, self-care, type 2 diabetes, attitude, educational intervention

**Qazvin University of Medical Sciences
Faculty of Health**

A Thesis

**Presented for the degree Of Master of Sciences (M.Sc) in
Health Education and Health Promotion**

Title

**The effect of education based on the theory of
planned behavior on the health literacy and self-care
in patients with type 2 diabetes**

Supervisor

Dr. Isa Mohammadi Zeidi

Advisor

Dr. Hadi Morshedi

By

Saied Hadi Khakzadi

June -2019